

УДК 631.162:657.1.001

О. М. Костенко,
молодший науковий співробітник кафедри статистики та економічного аналізу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто види прибутку, процес його формування та методологічні підходи до системи управління прибутковістю підприємств.

It is considered kinds of profit, process of its formation and methodological approaches to a control system of profit of the enterprises.

ВСТУП

В умовах ринкових відносин велике значення має управлінська діяльність суб'єктів господарювання, спрямована передусім на побудову раціональної системи виробництва та реалізації продукції, що має забезпечувати постійне зростання прибутковості підприємств. Відповідно до цього менеджментом всіх рівнів ведуться активні дії щодо розробки нових та поліпшення існуючих механізмів управління прибутком, в тому числі і за рахунок реалізації систем якісного інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту.

Багато відомих вчених-економістів, таких як М.Т. Білуха, І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, О.Д. Гудзинський, Й.С. Завадський, І.І. Каракоз, Г.Г. Кірейцев, Т.М. Ковальчук, І.Д. Лазаришина, В.Г. Лінник, А.О. Міцкевич, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, В.В. Сопко та інші у своїх працях значну увагу приділяли висвітленню питань щодо формування та використання прибутку підприємств. Однак залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшої розробки теоретичні і методичні аспекти щодо ефективного управління результативністю аграрних виробників.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— обґрунтувати теоретичні та методологічні підходи до визначення прибутку сільськогосподарського підприємства;

— дослідити механізм управління прибутковістю, який базується на організаційному, технологічному та інформаційно-аналітичному забезпеченні менеджменту сільськогосподарських виробників.

РЕЗУЛЬТАТИ

Прибуток — головна мета діяльності суб'єктів господарювання. Протягом багатьох сторіч не припиняються дискусії про його сутність і форму. Категорія прибутку і зараз продовжує отримувати нове наповнення та зміст. Це можна підтвердити тим, що окремі автори прибуток пов'язують з доходом, капіталом, відсотком тощо.

Проте для того щоб ґрунтовно дослідити поняття прибутку, необхідно зазначити, що різні користувачі оперують різними за своєю суттю його визначеннями. Так, бухгалтери, державні службовці (податківці, працівники держкомстату та ін.), банкіри та дрібні акціонери користуються поняттям бухгалтерського прибутку, джерелом якого є бухгалтерські доходи. Бухгалтерський дохід — це загальна сума коштів, отримана на розрахунковий рахунок чи в касу підприємства за певний проміжок часу. Джерелом доходів є виручка від реалізації продукції та позареалізаційні доходи. Виручка — це сума коштів, сплачених покупцями за реалізовану продукцію. Виручку розраховують як добуток кількості реалізованого товару та ціни за його одиницю (у випадку виробництва декількох видів товарів виручка (валова) складається із виручки за ці товари). Позареалізаційні доходи — це всі інші надходження підприємства (штрафи, пені, неустойки, доходи від фінансової діяльності: акційні та ціннопаперові доходи, комісійні винагороди, усі види фінансових допомог та ін.). Залишок після врахування з бухгалтерського доходу бухгал-

терських витрат називають валовим (бухгалтерським) прибутком. Валовий прибуток, очищений від податків та обов'язкових платежів, називається чистим прибутком [7]. Саме про такі види бухгалтерського прибутку (валового, чистого) йдеться, коли підприємство намагається взяти кредит в банку, складає періодичну звітність і т. д.

Власників підприємства, економістів, менеджерів різних рівнів цікавлять не баланс чи звіт про фінансові результати, а в першу чергу, діяльність підприємства, яка розглядається через призму ефективності використання його ресурсного і виробничого потенціалу. Економічний прибуток порівнює фактичні доходи з виручкою і витратами при найкращому альтернативному використанні ресурсів та можливостей підприємства. Якщо економічний прибуток більше нуля, то можна стверджувати, що власники мають зиск від діяльності підприємства, що вкладений в нього капітал працює ефективно [7].

Розглянувши економічний та бухгалтерський види прибутку, можна зробити висновок, що саме останній найчастіше виступає об'єктом досліджень в процесі аналізу діяльності підприємства. Процес його формування та відображення чітко встановлено діючими в Україні, сучасними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Надзвичайна важливість прибутку для розвитку підприємства вимагає формування дієвого механізму управління ним. Управління прибутковістю представляє собою систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу і використання прибутку підприємством.

Ефективність управління прибутком залежить від дотримання наступних принципів:

— органічна інтеграція системи управління прибутком і загальної системи управління підприємством (будь-яке управлінське рішення прямо чи опосередковано впливає на прибуток підприємства);

— системність як основа формування управлінських рішень (тільки комплексна система дій забезпечує розробку взаємопов'язаних управлінських рішень — реалізацію першого принципу);

— гнучкість та динамізм розробки та прийняття управлінських рішень (при розробці відповідних рішень менеджмент повинен враховувати постійні швидкі зміни в зовнішньому середовищі, фінансовому стані підприємства тощо);

— значна варіабельність управлінських рішень щодо формування, розподілу і використання прибутку;

— орієнтованість менеджменту на визначе-

ний стратегічний вектор розвитку підприємства.

Ефективність управління прибутковістю залежить і від методичного інструментарію, яким користуються економісти в процесі аналізу факторів впливу на прибуток підприємства. Проведені дослідження свідчать, що в сучасній практиці найпоширенішим є використання такого методичного інструментарію, який дозволяє оцінювати зміну вартості грошей в часі, вплив факторів інфляції, фактор ризику та інші фактори [2]. Ці методичні підходи диференціюються в розрізі відповідних видів розрахунків і базуються на системі розрахункових алгоритмів необхідних показників.

Концепція вартості грошей в часі полягає в тому, що вартість грошей через певний проміжок часу змінюється з врахуванням норми прибутку на фінансовому ринку, в якості якої зазвичай виступає норма позикового відсотку. Методичний інструментарій оцінки зміни вартості грошей в часі поділяється на:

1. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за простими відсотками:

- в процесі нарощування вартості;
- в процесі дисконтування вартості.

2. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за складними відсотками:

- в процесі нарощування вартості;
- в процесі дисконтування вартості.

3. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при ануїтеті:

- в процесі нарощування вартості;
- в процесі дисконтування вартості.

Концепція врахування впливу фактору інфляції в управлінні підприємством полягає в необхідності реального відображення вартості його активів і грошових потоків, а також в забезпеченні відшкодування втрат доходів внаслідок інфляційних процесів при здійсненні господарських операцій. Методичний інструментарій врахування впливу фактору інфляції включає:

1. Методи прогнозування річного темпу та індексу інфляції на основі очікуваних середньомісячних її темпів:

- прогнозування річного темпу інфляції;
- прогнозування річного індексу інфляції.

2. Методи формування реальної відсоткової ставки з врахуванням фактору інфляції.

3. Методи оцінки вартості грошей з врахуванням фактору інфляції:

- оцінка майбутньої вартості грошей;
- оцінка теперішньої вартості грошей.

4. Методи формування необхідного рівня доходності господарських операцій з врахуванням фактору інфляції:

- визначення необхідного розміру інфляційної премії;
- визначення загального рівня доходності господарських операцій;
- визначення необхідного рівня доходності господарських операцій.

Концепція врахування впливу фактору ризику полягає в об'єктивній оцінці його рівня з метою забезпечення формування необхідного рівня прибутковості господарських операцій і розробки системи заходів, мінімізуючих його негативні фінансові наслідки для господарської діяльності підприємства. Врахування менеджментом впливу фактору ризику передбачає застосування наступних методичних підходів:

1. Методичний інструментарій оцінки рівня ризику:

- економіко-статистичні методи оцінки;
- експертні методи оцінки;
- аналогові методи оцінки.

2. Методичний інструментарій формування необхідного рівня доходності господарських операцій з врахуванням фактору ризику:

- визначення необхідного розміру премії за ризик;
- визначення загального рівня доходності господарських операцій.

3. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей з врахуванням фактору ризику:

- оцінка майбутньої вартості грошей;
- оцінка теперішньої вартості грошей.

Для вирішення конкретних задач по управлінню прибутком, відповідно до зазначених вище концепцій, кожним підприємством самостійно формується необхідний методичний інструментарій.

Дієвий механізм управління прибутковістю передбачає успішне функціонування на підприємстві підсистем організаційного, технологічного та інформаційного забезпечення процесу управління прибутком.

Підсистема організаційного забезпечення управління прибутком — це організаційна структура апарату управління підприємства у вигляді служб, підрозділів, відповідальних за розробку, прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо формування і використання прибутку.

Підсистема технологічного забезпечення управління прибутком — це сукупність технічних засобів та комунікацій, яка дає можливість збирати, обробляти та своєчасно передавати інформацію по мережах (каналах зв'язку) для оперативного прийняття виважених управлінських рішень.

Що стосується підсистеми інформаційно-аналітичного забезпечення, яка є основним елементом обліково-аналітичної системи, то її

розуміють як сукупність інформаційних ресурсів (інформаційну базу) і способів їх організації, необхідних для реалізації аналітичних та управлінських процедур, які забезпечують ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства.

Оскільки ефективність функціонування як підсистеми організаційного, так і технологічного забезпечення визначається відповідною інформацією (яка організаційна структура управління, який стан матеріально-технічного забезпечення менеджменту, стан комунікацій і т.д.), то цілком об'єктивним є те, що ключову роль у загальному механізмі управління прибутковістю відіграє інформаційно-аналітичне забезпечення, на основі якого створюється інформаційна обліково-аналітична система управління підприємства.

ВИСНОВКИ

В умовах ринкових відносин для господарюючих суб'єктів одним з найважливіших завдань є забезпечення зростання прибутковості суб'єкта господарювання. Досягнення цієї мети не можливе без формування на підприємстві дієвого механізму управління прибутком, який базується на функціонуванні підсистем інформаційно-аналітичного, організаційного та технологічного забезпечення. Побудова ефективного механізму управління прибутковістю дозволить підприємству досягнути поставлених цілей і завдань, а також сприятиме реалізації в повній мірі основних функцій управління.

Література:

1. Беренгольц Я.М., Долинський В.П. Облік і аналіз господарської діяльності. Підручник. — К.: Вища шк., 1994. — 208 с.
 2. Бланк И.А. Управление прибылью. — 3-е изд., перераб. и доп. — К.: Ника-Центр, 2007. — 768 с.
 3. Голоктеев К., Матвеев И. Управление производством: инструменты, которые работают. — СПб.: Питер, 2008. — 251 с.: ил.
 4. Гудзинський А.Д. Развитие механизма управления сельскохозяйственным производством. — К.: УСХА, 1992. — 224 с.
 5. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов; За ред. М.Г. Чумаченка. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
 6. Кропивко М.Ф. Інформація в управлінні агропромисловим виробництвом. — К.: ІАЕУААН, 1997. — 252 с.
 7. Мицкевич А.А. Управление затратами и прибылью. — М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест: Институт экономических стратегий, 2003. — 192 с.
- Стаття надійшла до редакції 26.02.2009 р.*